REDACTIONEEL

De snor van Montaigne
Over vreemde en vergeten filosofen

•

Het vijftigste nummer van *Krisis* is een feit. De redactie viert dat met een dubbeldik nummer met een bijzonder onderwerp: vreemde en vergeten denkers. Het lijkt een ideaal moment om een filosofisch jubileum te vieren. Filosofie is in Nederland maatschappelijk in opmars en filosofen hebben de laatste tijd weinig te klagen. Een hoop te doen, veel belangstelling uit de meest uiteenlopende hoeken. Bij allerlei politieke en maatschappelijke kwesties wordt tegenwoordig ook filosofen om commentaar gevraagd. Er worden interessante studies gepubliceerd. Er is een experiment met filosofie voor en door kinderen gestart. In de wereld van de literatuur is de filosofie ongekend populair. De symposia en fora over de relatie tussen beide disicplines zijn niet van de lucht. Meer omstreden maar niet minder opvallend is de enorme opgang die de (vooral praktische) ethiek de laatste jaren doormaakt, ietwat wantrouwig gevolgd en becommentarieerd door dit tijdschrift. 'De wormen in Naarden...' En publicitair doet de filosofie het ook beter dan ooit: niet alleen verschijnen er meer leesbare proefschriften, er zijn allerlei filosofische en cultuurtheoretische tijdschriften bij gekomen, van het op een breed publiek gerichte *Filosofie Magazine*, tot meer specialistische varianten als *Tmesis*, *La Linea*, *Yang*, *Nexus* en *Nox*. Bijzonder is ook het Letter & Geest-katern van het dagblad *Trouw* te noemen, misschien wel één van de meest constante filosofierubrieken in dit land. Kortom: van een vrijwel onzichtbare academische discipline in de tijd dat *Krisis* begon (1980) is de filosofie, ondanks alle bezuinigingen en reorganisaties op universitair niveau en op een ogenblik waarop er weer gesneden dreigt te gaan worden in de filosofiestudie, allengs uitgegroeid tot een intellectuele bezigheid waarmee van diverse kanten rekening wordt gehouden.

Als *Krisis* de afgelopen dertien jaar van enige invloed is geweest, dan vooral in het grensgebied tussen het zuiver academische debat en onderzoek enerzijds en de bredere intellectuele discussies die zich de laatste tien jaar hebben afgespeeld anderzijds. Dat grensgebied is chaotisch en gevaarlijk, maar het is tevens het meest interessante stukje van onze cultuur: het is het niemandsland waar wetenschappers, journalisten, kunstenaars, politici, literatoren en anderen elkaar tegen het lijf lopen en elkaars bezigheden een kritische blik gunnen. In dat niemandsland komt veel van ons ideeëngoed zo niet tot stand dan toch op fundamentele wijze aan de orde.

Dit grensgebied of niemandsland is vooral gevaarlijk terrein omdat een ieder die het betreedt haar of zijn identiteit op het spel zet. Van academische zijde wordt streng gewaakt over de zuiverheid van de wetenschappelijke normen en regels, terwijl de Nederlandse journalistiek soms overgevoelig reageert op de 'ingewikkelde' taal die academische essayisten en onderzoekers hanteren. Een blad als *Krisis* probeert behendig tussen beide klippen door te laveren, vooral omdat de redactie meent dat wetenschap en cultuur en politiek in bredere zin er nu juist alles aan hebben om met elkaar in gesprek te blijven. Dat neemt overigens niet weg dat *Krisis* eigenzinnig genoeg is om bij tijd en wij-

le uiterst academische artikelen te plaatsen of bijdragen op te nemen die zich weinig gelegen laten liggen aan het soort standaards dat in academia geldt.

De redactie hoefde dan ook niet veel tijd te besteden aan de vraag met welk onderwerp het jubileum van vijftig nummers gevierd zou gaan worden. Dat onderwerp werd dat grensgebied zelf. Juist omdat het zo'n spannend en riskant gebied is, want om die reden gaat er nogal eens wat verloren of worden op zich belangwekkende bijdragen soms ten onrechte vergeten of over het hoofd gezien. *Krisis* 50 vraagt met andere woorden aandacht voor een hele serie vergeten en bedolven 'krises' in de intellectuele cultuurgeschiedenis. Wondermooie momenten die door een samenloop van omstandigheden zijn vergeten, gewoon omdat ze nu eenmaal in dat niemandsland tot stand kwamen, maar soms ook door de al te stugge of onmogelijke houding van de betreffende denkers zelf. Want we kunnen ervan uitgaan dat de gemiddelde filosoof die in dit nummer wordt besproken beschikte over een karakter en een temperament waarbij dat van Arthur Schopenhauer als modaal kan gelden. Het is een vreemd gezelschap, daarover geen twijfel. De hier verzamelde filosofen moeten echter niet als slachtoffers worden gezien. Zij vormen samen veeleer een encyclopedie van zelfverzekerden, van denkers die net als W.F. Hermans vermoedelijk van mening waren of zijn dat zij 'altijd gelijk' hadden of hebben. En de artikelen over hen werden geschreven door auteurs die, zo niet gefascineerd zijn door het denken van 'hun' vreemde filosoof, dan toch in ieder geval een heel particuliere affiniteit met diens denken hebben ontwikkeld. De denkers die hier alfabetisch gerangschikt de revue passeren waren of zijn 'vreemde vruchten' van de filosofische traditie, maar het zijn bepaald geen mafketels of hadjememaars. Sommigen zijn per abuis vergeten, anderen zijn om niet-filosofische redenen wel beroemd geworden, maar bleven filosofisch miskend. Weer anderen werden ook als filosoof bekend, maar op de verkeerde of onvoldoende wijze. Sommigen zijn niet veel meer dan gewone en toch ietwat bijzondere tijdgenoten van andere, wel beroemd geworden filosofen, anderen zijn miskende filosofische genieën. Met één uitzondering: Montaigne. Die werd wel beroemd en vond bovendien ook niet van zichzelf dat hij altijd gelijk had. Toch krijgt hij hier een plek, juist vanwege zijn bijzondere, misschien wel unieke eenlingspositie in de filosofische traditie, en daarnaast omdat hij zich weliswaar lange tijd in isolement heeft teruggetrokken maar niettemin nooit echt in een ivoren toren is verzeild geraakt, getuige ook de prachtige anecdote die René Gabriëls in dit jubileumnummer over de snor van Montaigne weet te vertellen.

Al met al is wat u hier aantreft een, kleine en uiterst willekeurige, encyclopedie van meer of minder *vergeten* denkers en gedachtengoed. Zij hebben niet meer met elkaar gemeen dan het feit dat ze niets met elkaar gemeen hebben.

Een jaar geleden vroeg de redactie twee oud-redacteuren, Bert van der Schaaf en Jozef Keulartz, en één redacteur, René Boomkens, een soort rariteitenkabinet samen te stellen. Zij kwamen met een voorlopige lijst namen en gingen op zoek naar auteurs. Inmiddels ligt, mede dankzij de soms onverwachte inbreng van uiteenlopende auteurs, een definitieve verzameling voor u. Een aantal namen bleef gehandhaafd, sommige vielen om uiteenlopende redenen af, diverse andere kwamen erbij en velen daarvan waren ook voor de samenstellers en de redactie grote onbekenden. Het oordeel is nu aan de lezer.

Het was ons doel een ander (niet: het andere) beeld te schetsen van wat doorgaat voor de filosofische traditie. Met als resultaat dit nummer, deze hottentottententententoonstelling van vreemde denkers. Wij zien af van een verdere introductie van wat u in het hiernavolgende kunt aantreffen. Dat alles spreekt in hoge mate voor zichzelf. En het staat ook op zichzelf. Er is zoals gezegd waarlijk geen rode draad in deze tentoonstelling van vreemde vruchten te ontwaren. Of het zou moeten zijn dat bij de meeste onder hen zoiets moet hebben bestaan als het gevoel zelf een vreemde of iets vreemds te zijn. Dat gevoel kan leiden tot zelfoverschatting, het kan ook aanleiding zijn de wereld en zichzelf voortdurend te onderwerpen aan een uiterst kritische en scrupuleuze beoordeling. De redactie zou erg gelukkig zijn als zowel de zelfoverschatting als het uiterst kritische oordeel dit nummer van Krisis zodanig beheersen dat van iets vaags daar tussenin in elk geval geen sprake kan zijn. Filosofen hebben de wereld steeds verschillend geïnterpreteerd, het komt er op aan over haar te struikelen.